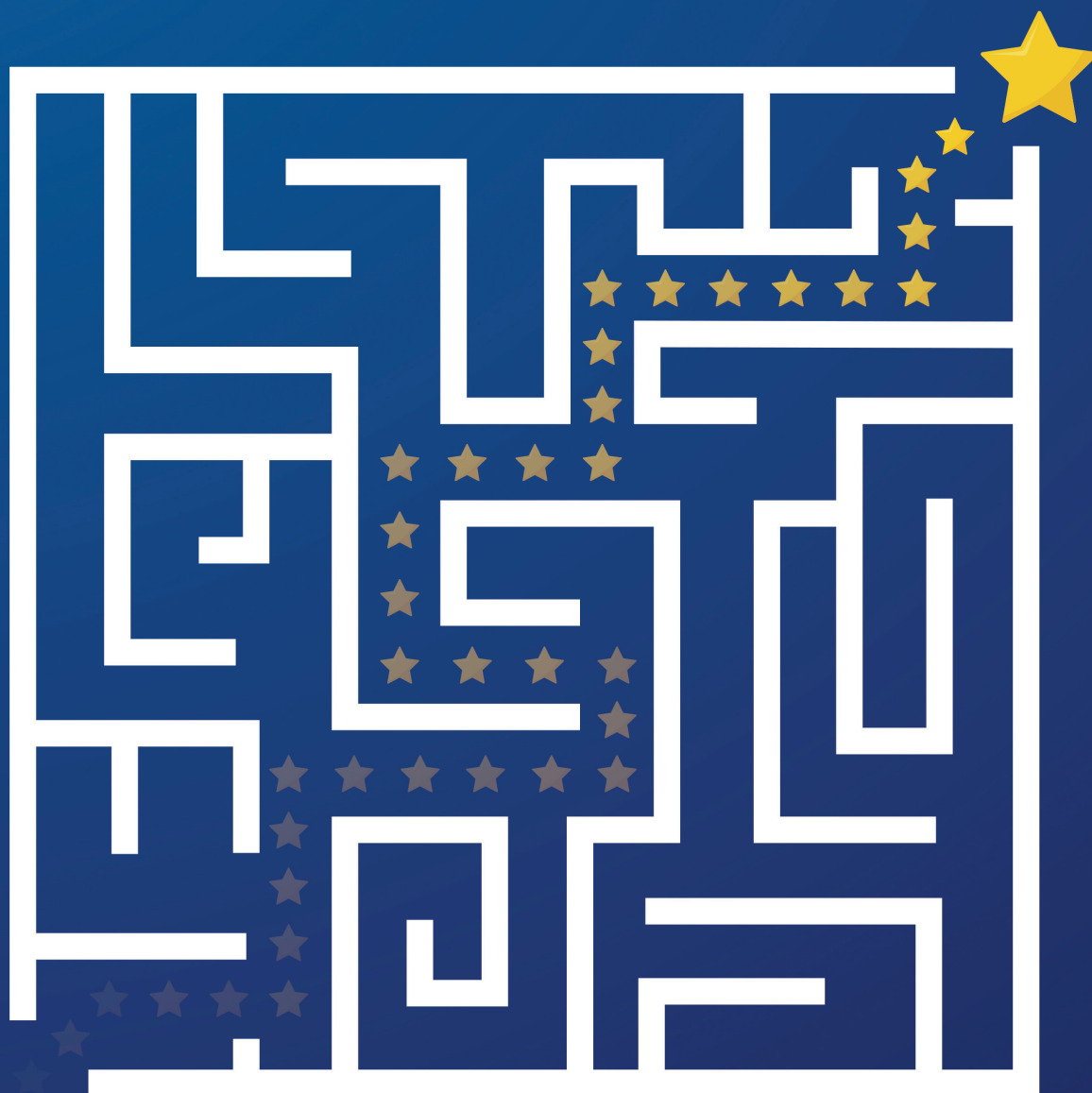

مرکز پژوهش‌های اتاق ایران

معمای مذاکرات وین (دیدگاه)

اسفند ۱۴۰۰

شناسنامه گزارش

مرکز پژوهش‌های اتاق ایران

عنوان:

معمای مذاکرات وین
(دیدگاه)

مدیریت اقتصاد کلان و آینده پژوهی

تاریخ انتشار: اسفند ۱۴۰۰

واژه‌های کلیدی: معمای مذاکراتی، همکاری، رقابت، توافق، سهم خواهی از کیک، مذاکرات وین، جنگ اوکراین

نشانی: تهران، خیابان طالقانی، نبش خیابان شهید موسوی (فرصت)، پلاک ۱۷۵

دیدگاه

"معمای مذاکراتی" بر گفتگوهای وین سایه انداخته و ابهام ناشی از آن بر اقتصاد سیاسی ایران و فعالیت‌های بخش خصوصی گسترده شده است. معمای مذاکراتی زمانی پیش می‌آید که توازن میان همکاری و رقابت در میان طرف‌های مذاکره به هم می‌خورد. برای پیشبرد فرایند مذاکراتی، طرفین نیاز به همکاری دارند تا ارزش‌های مشترکی در قالب یک توافق یا قرارداد ایجاد نمایند. هرچه مذاکرات به توافق نزدیک می‌شود فشار رقابت بر سر سهم از ارزش‌های مشترک یا آنچه به "سهم خواهی از کیک" در ادبیات مذاکرات مشهور شده بیشتر می‌شود. در این مقطع اگر یکی از طرف‌های مذاکره بکوشد سهم بیشتری از کیک به دست آورد از یک سو احتمال دسترسی او به سهم اضافی افزایش می‌یابد و از طرف دیگر کل فرایند مذاکراتی در خطر فروپاشی قرار می‌گیرد. این وضعیت به معمای مذاکراتی مشهور شده است.

مذاکرات وین در هفته‌های اخیر به مرحله نهایی رسید و حتی سخن از حضور وزرای خارجه برای اعلام توافق به میان آمد. در این مرحله فشار رقابت بر سر دستاوردها یا سهم از کیک افزایش یافت. روسیه که در پیامد جنگ اوکراین تحت تحریم‌های شدید قرار گرفته خواستار ارائه تضمین کتبی مبنی بر عدم تاثیرگذاری تحریم‌ها علیه این کشور بر روابط تجاری آن با ایران شد. این درخواست نخستین معمای مذاکراتی را ایجاد کرد. ارائه چنین تضمینی به روسیه در واقع ارائه سهم بیشتری از کیک به آن است و از دیگر سو بدون روسیه شکل دهی به توافق دشوار و مذاکرات با خطر فروپاشی مواجه است. حذف روسیه به چند دلیل امکان‌پذیری چندانی ندارد:

۱- روسیه شریک نزدیک ایران است و احتمالاً ایران با چنین اقدامی موافق نیست.

۲- روسیه شریک نزدیک چین، بازیگر کلیدی مذاکرات است و احتمالاً چین نیز به آسانی با حذف این کشور موافقت نمی‌کند.

۳- روسیه نقش کلیدی در اجرای تعهدات هسته‌ای ایران دارد. به دیگر سخن بخش اجرای تعهدات ایران بدون حضور و همکاری روسیه امکان‌پذیری ندارد. بدون حضور این کشور باید این نقش به طرف دیگری انتقال داده شود که امکان چنین تغییری و زمان انجام آن چندان روشن نیست.

در صورتی که روسیه در روزهای آتی به توافقی با سایرین بر سر معافیت روابط این کشور با ایران از تحریم‌های آمریکا نرسد، معمای مذاکراتی شکل پیچیده‌ای به خود می‌گیرد. "گزینه‌های دیگری" که از آنها سخن گفته می‌شود هیچ یک به آسانی قابل انجام نخواهند بود. اشاره شد که گزینه حذف روسیه

به دلایل چندی به آسانی قابل تحقق نخواهد بود.

گزینه دیگر شکل دهی به نوعی توافق موقت و مشروط با ایران است، بدان معنا که آمریکا بخشی از تحریم‌های ایران را لغو نماید و ایران برنامه هسته ای خود را در وضعیت فعلی متوقف نماید. از گذشته ایران به چنین توافقی به شدت واکنش منفی نشان داده و اکنون نیز احتمال پذیرش آن اندک است. بنابراین در کوتاه مدت اقلان روسیه و یافتن راه حلی برای جلب موافقت این کشور با اعلام توافق هسته ای کم هزینه‌ترین گزینه برای حل معمای مذاکراتی محسوب می شود.

معمای دوم مذاکراتی بر سر سهم ایران و آمریکا از یک توافق شکل گرفته است. ایران استدلال می کند تمامی تحریم‌هایی که بر منفعت اقتصادی این کشور از توافق تاثیر منفی می گذارند باید لغو یا تعلیق گردند. در مقابل آمریکا لیستی تحت عنوان "لیست قرمز" ارائه داده است که تحریم‌های غیرقابل رفع را که به دلایل غیرهسته ای در دوره ترامپ وضع شده اند را در بر می گیرد. ایران معتقد است که این لیست بخشی از تحریم‌های هسته ای است که در دوره ترامپ برچسب جدیدی یافته و باید رفع شود. تروریست تلقی کردن سپاه پاسداران در کانون این اختلاف نظر قرار دارد. ایران استدلال می کند که با توجه به جایگاه سپاه در اقتصاد این کشور، عدم لغو تحریم‌های این نهاد و ماندن نام آن در فهرست سازمان‌های تروریستی منافع اقتصادی ایران از این توافق را کاهش می دهد. آمریکا هنوز پاسخی به این تقاضای ایران نداده و حاضر به تجدید نظر جدی در لیست قرمز نشده است.

از میان دو معمای مورد اشاره در بالا، حل و فصل معمای نخست که تقاضای روسیه را در بر می گیرد دشوارتر است. روسیه به صورتی موفقیت آمیز، برجام را به جنگ اوکراین گره زده است و خواسته‌های فرابرجامی مطرح کرده است. احتمالاً روسیه از روند خروج کم هزینه آمریکا از برجام و نیز اطمینان از حرکت نکردن ایران به سوی تولید سلاح هسته ای به این جمع بندی رسیده است که می تواند تا مدتی برجام را به عنوان گروگان جنگ اوکراین نگهدارد.

بخش خصوصی ایران در یک دهه اخیر شدیداً از تلاطم‌های ناشی از مذاکرات هسته ای ضربه خورده است. در شرایط کنونی تلاطم فزاینده در سیاست بین الملل نیز به آن افزوده شده است. تلاطم سیاست بین الملل احتمالاً افزایش خواهد یافت و متاثر از آن پیش بینی پذیری ایران نیز کاهش خواهد یافت. بخش خصوصی نیازمند تمرکز بر برنامه ریزی‌های کوتاه مدت و یافتن راهی برای سازگاری با نااطمینانی‌های فزاینده است. مدل‌های کسب‌وکار در ایران نیازمند بازطراحی بر مبنای شرایط عمیقاً متفاوت اقتصاد سیاسی بین‌الملل‌اند. جهان با ثبات دیگر وجود ندارد.